

Fakulteta za zdravstvo **Angele Boškin**
Angela Boškin Faculty of Health Care

Diplomsko delo
visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje
ZDRAVSTVENA NEGA

PROGRAMI SPOLNE VZGOJE V OSNOVNIH ŠOLAH – PREGLED LITERATURE

SEXUAL EDUCATION PROGRAMMES IN ELEMENTARY SCHOOLS – A LITERATURE REVIEW

Mentorica:
Anita Prelec, MSc (UK), viš. pred.

Kandidatka:
Katja Vodlan

Jesenice, februar, 2026

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici Aniti Prelec, MSc (UK), viš. pred., za vso pomoč, popravke in predloge v času pisanja diplomskega dela. Zahvalila bi se tudi recenzentki mag. Eriki Povšnar, viš. pred. Zahvala gre tudi Ksenji Pečnik, prof. slov. jezika, za lektoriranje diplomske naloge.

Prav tako se zahvaljujem družini in prijateljicam za podporo in spodbudne besede v času pisanja diplomskega dela.

Zahvalila bi se tudi fantu Andražu za potrpežljivost in podporo med celotnim procesom pisanja ter za to, da ni obupal nad menoj kljub dolgotrajnemu nastajanju diplomskega dela.

POVZETEK

Teoretična izhodišča: Spolna vzgoja je za osnovnošolca zelo pomembna, saj mu pomaga razumeti spremembe, s katerimi se srečuje. Spolna vzgoja se v osnovnih šolah ne izvaja kot samostojni predmet, ampak se priključuje drugim obveznim predmetom. Namen diplomskega dela je ugotoviti, katere programe spolne vzgoje poznamo in katera znanja o spolnosti pridobijo osnovnošolci.

Cilj: Cilj diplomskega dela je raziskati, kateri programi spolne vzgoje se izvajajo v osnovni šoli in kakšna je vloga staršev.

Metoda: Opravljen je bil pregled domače in tuje strokovne in znanstvene literature. Določili smo vključitvene kriterije: članki iz obdobja od leta 2015 do 2025 v angleškem in slovenskem jeziku, ki so polno dostopni. Izjemoma smo v diplomskem delu uporabili starejši članek. Za iskanje tuje literature smo uporabili podatkovne baze ProQuest, PubMed, Taylor & Francis Online in Google Scholar. Slovenske vire smo iskali v spletnem brskalniku Google Učenjak, Obzorniku zdravstvene nege in prek spletne strani NIJZ. Uporabili smo naslednje ključne besede v angleškem jeziku: »sex education«, »sex education programs«, »primary school«, »parents«, »child and adolescent health«, v slovenskem jeziku pa: »spolna vzgoja«, »programi spolne vzgoje«, »osnovna šola«, »starši«, »zdravje otrok in mladostnikov«. Pri kombiniranju ključnih besed smo uporabili Boolova operatorja (AND, IN).

Rezultati: Od skupno 98.988 zadetkov virov smo v končno analizo smo vključili 14 virov v polnem besedilu. V tematski analizi smo prepoznali 14 kod, ki smo jih združili v tri kategorije: (1) programi spolne vzgoje v osnovni šoli, (2) odnos staršev do spolne vzgoje v osnovni šoli in (3) vloga učiteljev pri spolni vzgoji v osnovni šoli.

Razprava: Ugotovili smo, da je izvajanje spolne vzgoje po šolah različno. V Sloveniji osnovnošolci pridobijo znanja o spolnosti prek obveznih predmetov, kjer je spolnost le medpredmetno vključena. Največ znanja pa pridobijo prek programa ZDAJ, katerega izvajanje je določeno s pravilnikom. Večina staršev meni, da je spolna vzgoja pomembna v osnovni šoli, a pogosto nimajo znanja, kako te informacije predati osnovnošolcu.

Ključne besede: spolna vzgoja, programi spolne vzgoje, osnovna šola, starši, zdravje otrok in mladostnikov

SUMMARY

Theoretical background: Sex education is very important for primary school students, as it helps them understand the changes they are undergoing. In Slovenia, sex education is not taught as a separate subject in primary schools, but rather integrated into other mandatory subjects. The purpose of the diploma thesis was to determine which sex education programs exist and how much knowledge primary school students acquire about sexuality.

Aims: The aim of the thesis was to investigate and present which sex education programs are implemented in primary schools and to explore the parents' role.

Methods: A review of domestic and foreign professional and scientific literature was conducted. Inclusion criteria were date of publication from 2015 to 2025, and full-text, accessible articles written in English and Slovenian. One article with an older date of publication was included as an exception. To search for literature, we used the ProQuest, PubMed, and Taylor & Francis Online databases, and the Google Scholar search engine. We searched for Slovenian sources in the Google Scholar web browser, the Slovenian Nursing Review, and via the National Institute of Public Health of Slovenia. The following keywords were used in English: "sexual education", "sexual education programs", "primary school", "parents", "child and adolescent health", and their counterparts were searched in Slovenian. When combining keywords, we used Boolean operators (AND, IN).

Results: From a total of 98,988 sources retrieved, 14 full-text articles were included in the final analysis. In the thematic analysis, we identified 14 codes, which we grouped into three categories: (1) sex education programs in primary school; (2) parents' attitudes towards sex education in primary school; and (3) the role of teachers in sex education in primary school.

Discussion: We found that the implementation of sex education varies across schools. In Slovenia, primary school students acquire knowledge about sexuality through compulsory subjects, where sexuality is only included cross-curricularly. However, they acquire the most knowledge through the NOW program (the preventive healthcare program for children and adolescents), the implementation of which is governed by the

rules and regulations. Most parents believe that sex education is important in primary school, but they often do not know how to convey this information to children.

Keywords: sex education, sex education programs, primary school, parents, child and adolescent health

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	VLOGA STARŠEV PRI SPOLNI VZGOJI.....	3
1.2	SPOLNA VZGOJA V OSNOVNIH ŠOLAH.....	5
2	EMPIRIČNI DEL.....	9
2.1	NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA	9
2.2	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	9
2.3	RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	9
2.3.1	Metode pregleda literature	9
2.3.2	Strategija pregleda zadetkov	10
2.3.3	Opis obdelave podatkov pregleda literature	11
2.3.4	Ocena kakovosti pregleda literature	11
2.4	REZULTATI.....	12
2.4.1	PRISMA-diagram	13
2.4.2	Prikaz rezultatov po kodah in kategorijah	13
2.5	RAZPRAVA	21
2.5.1	Omejitve raziskave	27
2.5.2	Doprinos za prakso ter priložnosti za nadaljnje raziskovalno delo	28
3	ZAKLJUČEK	30
4	LITERATURA	32

KAZALO SLIK

Slika 1: Hierarhija dokazov v znanstvenoraziskovalnem delu.....	12
Slika 2: PRISMA-diagram	13

KAZALO TABEL

Tabela 1: Rezultati pregleda literature.....	10
Tabela 2: Hierarhija dokazov v znanstvenoraziskovalnem delu	12
Tabela 3: Tabelarični prikaz rezultatov	14
Tabela 4: Razporeditev kod po kategorijah.....	21

SEZNAM KRAJŠAV

FZAB	Fakulteta za zdravstvo Angele Boškin
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
ZDAJ	program Zdravje danes za jutri

1 UVOD

Spolna vzgoja je ena izmed oblik zdravstvene vzgoje, ki osnovnošolca izobražuje in vzgaja za zdravo življenje ter pravilno ravnanje ob pojavu bolezni. Naloga spolne vzgoje je, da osnovnošolcu izoblikuje odnos do lastnega spola in ga nauči razumevati lastnosti istega in nasprotnega spola (Bac, et al., 2015). Pod spolno vzgojo spada pridobivanje informacij o spolnosti, vzgajanje in prenašanje strokovnih dejstev, ki jih osnovnošolec dobi s strani strokovnjakov, učiteljev, različnih internetnih virov in od svojih vrstnikov (Hribar Babinski, 2013). Znanje o spolnosti torej lahko pridobijo prek formalnega in neformalnega izobraževanja ter prek spolnih izkušenj (Hudobivnik, 2016).

V času odraščanja spolna vzgoja osnovnošolca pripravlja na spremembe, ki so tako fizične kot tudi čustvene. S pomočjo spolne vzgoje pridobi znanja o varni in odgovorni spolnosti (Novoselec, 2015). Prek pridobljenih znanj o spolni vzgoji si sam izoblikuje prepričanja o spolnosti, spolni identiteti in odnosih (Pivač & Kalender Smajlovič, 2018).

Mladostništvo je življenjsko obdobje, v katerem se mladostniki razvijajo socialno, kot tudi čustveno. Srečujejo se tako s fizičnimi kot tudi čustvenimi spremembami, v tem času oblikujejo svoje odnose, vrednote in socialne veščine (Palmer & Hirsch, 2022). Običajno se začne okoli desetega leta in traja do zgodnjih dvajsetih ter predstavlja čas močnih telesnih, čustvenih in socialnih sprememb (Ellin, et al., 2024). V tem obdobju so jim najpomembnejše informacije, ki jih dobijo s strani vrstnikov, ki pa niso vedno najbolj zanesljive. V obdobju mladostništva raziskujejo lastno identiteto, vedno bolj jih zanima spolnost (Palmer & Hirsch, 2022). V večini primerov so starši tisti, na katere se mladostnik obrne in s pomočjo njih oblikuje svoje vrednote. Pomemben je odprt pogovor med starši in mladostniki, saj mladostniku pomaga pri razumevanju sprememb, ki jih doživlja (Ellin, et al., 2024). Ta čas je pomemben za razvijanje njihovih vrednot, ki jih bodo spremljale tudi kasneje v odrasli dobi (Palmer & Hirsch, 2022).

Za mladostnike je pomembno, da že zgodaj razvijejo pomembnost spoštovanja lastnega telesa in drugih. S pomočjo dobre spolne vzgoje znajo osnovnošolci sprejemati

odgovorne odločitve in poznajo posledice slabih. Pomembno pa je, da je spolna vzgoja prilagojena starosti in se nadgrajuje (Bac, et al., 2015).

Veliko odrasle populacije je mnenja, da spolna vzgoja v osnovnih šolah ni potrebna, kljub temu da rezultati kažejo, da ima vedno več mladostnikov prve spolne odnose v času zadnjih razredov osnovne šole. Izvajanje spolne vzgoje tekom osnovnošolskega izobraževanja poteka nesistematično, saj ni del obveznih predmetov, in zato ne zagotavlja najboljše možne informiranosti (Valh Kukovič, 2015). Čeprav se spolna vzgoja ne izvaja kot samostojni predmet, osnovnošolci znanja pridobijo prek programa Vzgoja za zdravje otrok in mladostnikov. Program poteka na primarni ravni zdravstvenega varstva in je del preventivnega zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov. V skladu s tem programom se izvaja Program ZDAJ – Zdravje danes za jutri. V vsebini programa je tudi spolna vzgoja. V osnovni šoli se program izvaja v obsegu dveh urnih delavnic in dodatnega programa (glede na potrebe, želje) (Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), n.d.).

Preventivno zdravstveno varstvo otrok in mladostnikov obsega: preventivne preglede v drugem, četrtem, šestem in osmem razredu osnovne šole (kjer se srečujejo tudi s temo spolnosti in osebne higiene), namenske preventivne preglede (kontrolni preventivni pregledi, pregledi za izvedbo cepljenja, drugi namenski preventivni pregledi), skupinsko vzgojo za zdravje za spodbujanje aktivne skrbi za lastno zdravje, standardizirane obravnave za krepitev zdravja v primeru povečanih tveganj za zdravje in timske obravnave (Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 2024).

Izobraževanje na področju spolnosti mladostniku omogoča sprejemanje varnih odločitev v zvezi s spolnostjo. Spolna vzgoja v šoli ali s strani strokovnjakov poveča komunikacijo o spolnosti, izboljša posameznikovo samozavest in njegovo kritično mišljenje ter zmanjšuje napačne informacije o spolnosti (Haruna, et al., 2018). Osnovnošolci napačne informacije o spolnosti pogosto dobijo na spletu, v revijah in filmih, zato je pomembno, da se spolna vzgoja začne v otroštvu, s čimer pa se ne strinjajo vsi starši (Hudobivnik, 2016).

Osnovnošolci zanesljiva znanja pridobijo v sklopu programa ZDAJ, kjer je vključena tudi Vzgoja za zdravje. Vzgoja za zdravje v osnovni šoli poteka individualno ali v skupinskih oblikah dela, prek različnih predavanj, pogovorov in posvetovanj. Izvajalci Vzgoje za zdravje so diplomirane medicinske sestre in izvajalci tima Centra za krepitev zdravja, katerih naloga je izvajati zdravstvenovzgojno delo. Preventivne preglede pa izvaja zdravnik šole s timom (Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 2024).

Hribar Babinski (2013) navaja, da so se potrebe po spolnem ozaveščanju otrok in mladostnikov pojavile s povečanjem spolno prenosljivih bolezni, najstniških nosečnosti in spolnega nasilja. Osnovnošolci so glavna skupina, prek katere se lahko doseže izboljšanje na področju spolnega zdravja. V času odraščanja se srečajo z ogromno količino informacij o delovanju spolnih organov, vrstah kontracepcije in spolno prenosljivih boleznih. Da pa so te informacije koristne, je pomembno, da so podane na razumljiv način.

Pridobivanje dobrega znanja o spolnosti je v obdobju odraščanja zelo pomembno, saj si le s tem oblikujejo stališča do spolnosti, v prihodnosti pa jim to omogoča zdrave in zrele spolne odnose ter preprečevanje spolno prenosljivih bolezni (Bac, et al., 2015). Čeprav je pogovor o spolni vzgoji še vedno tabu tema in se veliko ljudi noče pogovarjati o tem, je za osnovnošolca ključnega pomena, da dobi zanesljive in pravilne informacije o spolnosti tako doma kot tudi v šoli (Pivač & Kalender Smajlovič, 2018). Ena od ovir, da se starši ne pogovarjajo o spolnosti oziroma se o spolnosti ne govori veliko, je pomanjkanje znanja in strah pred pogovorom. Oviro pa predstavljajo tudi kulturni in socialni vidiki o spolnosti kot tabu temi (Rudoe & Ponsford, 2023).

1.1 VLOGA STARŠEV PRI SPOLNI VZGOJI

Starši predstavljajo prvi in najpomembnejši vir informacij za osnovnošolce. Starši, ki so se pripravljani o spolnosti pogovarjati odprto in imajo primerna znanja, lahko svojim otrokom pomagajo pri pravilnem odločanju in oblikovanju vrednot v času odraščanja (Ellin, et al., 2024).

Otroci med odraščanjem postajajo vse bolj radovedni glede spolnosti, česar starši pogosto ne želijo sprejeti. To vodi do tega, da z otrokom ne želijo ali ne znajo pravilno komunicirati na to temo. Posledica slabe ali prepozne spolne vzgoje s strani staršev je, da se otroci obrnejo na druge vire, kot so na primer družbena omrežja in vrstniki, ki pa so pogosto nezanesljivi (Ghaffari, et al., 2020). Velikokrat pa starši o spolnosti želijo govoriti, vendar se pri tem soočajo s številnimi izzivi, kot so: sramežljivost, kulturne norme, strah in podobno. Pomanjkanje znanja pogosto vodi do slabe komunikacije in podajanja nepopolnih informacij, kar lahko vodi do tega, da si mladostnik ustvari napačno predstavo o spolnosti (Ellin, et al., 2024).

Ghaffari, et al. (2020) navajajo, da je ena od nalog in skrbi staršev spolna vzgoja otroka. Spolna vzgoja se začne že zgodaj v otroštvu. Starši otroka že zgodaj seznanijo z razlikami med dečki in deklicami, o spolnih organih in vrednotah, ki so povezane s spolnostjo. To zgodnje učenje otroku omogoča, da pridobi pravilna znanja o spolnosti, in preprečuje, da bi otrok imel napačne predstave, ki bi lahko negativno vplivale na njegov odnos do spolnosti. Pogosto pa se zgodi, da starši menijo, da spolna vzgoja ni pomembna (Kostič, 2015).

Napačne informacije in prepozna spolna vzgoja lahko vodijo v prezgodnjo spolno aktivnost v zgodnjem otroštvu, nezaščitene spolne odnose, več partnerjev in posledično tveganje za spolno prenosljive bolezni (Ghaffari, et al., 2020). Odprti pogovori s starši o spolnosti lahko vodijo do boljših rezultatov za osnovnošolce v smislu boljših odločitev na tem področju. Verjetnost, da bodo osnovnošolci odložili spolni odnos, uporabljali kontracepcijo in imeli manj spolnih partnerjev, je večja, če imajo podporo staršev. Dobri odnosi s starši jim tudi omogočajo, da se za informacije lahko obrnejo na njih (Aventin, et al., 2020). Informacije, ki jih osnovnošolci pridobijo od staršev, so pomembne, saj predstavljajo preventivo pred tveganim spolnim vedenjem. Raziskave kažejo, da se o spolnosti s starši več pogovarjajo dekleta, kar pripomore tudi k temu, da dobijo več informacij in znanj. Še vedno pa spolnost ni pogosta tema pogovora v družini (Pivač & Kalender Smajlovič, 2018).

Sodelovanje staršev pri izvajanju spolne vzgoje otrokom zagotavlja občutek varnosti, spoštovanja in zaupanja. To osnovnošolcem omogoča, da lažje pristopijo in postavljajo vprašanja. Starši so prvi vir, pri katerem osnovnošolci iščejo informacije, zato je pomembno, da jih znajo predati na pravilen način. Starši pa so tudi ključnega pomena pri prepoznavanju tveganih vedenj pri osnovnošolcih (Ellin, et al., 2024).

Čeprav raziskave kažejo, da se o spolnosti želijo pogovarjati tako starši kot tudi mladostniki, se ta pogovor le redko zgodi. Osnovnošolci težko pristopijo k staršem z vprašanji o spolnosti, ti pa jim pogosto ne želijo odgovoriti. V večini primerov se osnovnošolci lažje pogovorijo z mamo kot z očetom, pogosteje ta pogovor pričnejo dekleta (Aventin, et al., 2020). Na pogovor in znanje, ki ga o spolnosti pridobijo osnovnošolci s strani staršev, vplivajo tudi dobri odnosi in komunikacija v družini. Dober odnos med starši in mladostnikom poveča možnost sproščenega pogovora o spolnosti, zmanjša možnost nezaščitenih spolnih odnosov, neželenih nosečnosti in spolno prenosljivih bolezni (Drago, et al., 2016).

Kljub temu da je večina staršev mnenja, da se z otrokom doma lahko pogovarjajo o spolnosti, jih veliko tudi meni, da obstajajo ovire, na primer otrokova ali njihova zadrega ob pogovoru. Večina staršev ne ve, kako pristopiti k pogovoru o spolnosti oziroma kako otrokom pravilno predati informacije (Rudoe & Ponsford, 2023).

1.2 SPOLNA VZGOJA V OSNOVNIH ŠOLAH

Poleg staršev imajo tudi šole pomembno vlogo pri izvajanju spolne vzgoje. Medtem ko šole predstavljajo na dokazih temelječo spolno vzgojo, imajo starši ključno vlogo pri izoblikovanju vrednot in prepričanj v zvezi spolnim vedenjem (Aventin, et al., 2020). Spolna vzgoja v šolah je ključnega pomena pri izboljševanju znanja osnovnošolcev (Lo Moro, et al., 2023). Šola za večino mladostnikov predstavlja glavni vir informacij o spolnosti, saj imajo starši pogosto premalo znanja in napačne predstave o spolnosti (Hudobivnik, 2016).

Rezultati kažejo, da spolna vzgoja, ki jo osnovnošolci prejmejo v šoli, boljše vpliva na varno odločanje osnovnošolcev v primerjavi z drugimi viri. Znanja, ki jih osnovnošolci pridobijo prek šolske izobrazbe, jim omogočajo, da se znajo varno odločati. Rezultati tudi kažejo, da spolna vzgoja v osnovni šoli učinkovito vpliva na zmanjševanje prezgodnje spolne aktivnosti, števila partnerjev in najstniških nosečnosti (Pound, et al., 2017).

Informacije o tveganjih in prezgodnjem spolnem odnosu, ki jih osnovnošolec dobi v šoli, so pomembne. Te informacije osnovnošolca spodbujajo, da se za prvi spolni odnos odloči odgovorno. V šoli pomemben vir informacij predstavljajo tudi zdravstveni delavci, ki sodelujejo v učno-vzgojnem programu spolne vzgoje (Pivač & Kalender Smajlovič, 2018). Informacije, ki jih osnovnošolci dobijo v šoli, pripomorejo k temu, da lažje pristopijo k staršem z vprašanji (Lo Moro, et al., 2023).

Spolna vzgoja kot samostojni predmet se v osnovnih šolah ne izvaja. Se pa medpredmetno vključuje k ostalim predmetom. Vsebine, ki jih vključuje spolna vzgoja, so delno vključene v učni načrt biologije, naravoslovja, družbe in nekaterih drugih predmetov, kot sta slovenščina in tuji jezik (Novoselec, 2015). Hribar Babinski (2013) navaja, da sta v Sloveniji dva programa spolne vzgoje, ki se uporabljata v praksi, to sta program ABC (angl. abstinence - Be faithful - use a Condom) ter preprečevanje tveganega spolnega življenja in mladostniške nosečnosti. Programi spolne vzgoje v šolah pozitivno vplivajo na osnovnošolce.

Osnovnošolci znanja o spolnosti tekom šolanja pridobijo prek izvajanja programa ZDAJ. Del vsebine programa ZDAJ predstavlja vzgoja za zdravje za učence, dijake in mladostnike do dopolnjenega 19. leta starosti. Vzgoja za zdravje vključuje načrtovanje, pripravo, izvajanje, poročanje in dokumentiranje o zdravstveno-vzgojnih dejavnostih za aktivno skrb za svoje zdravje. Njen namen je oblikovanje znanja, stališč in vedenjskih vzorcev za zdrav način življenja. Izvajanje je namenjeno otrokom in mladostnikom, njihovim staršem, študentom in strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Vzgojo za zdravje izvajajo timi izbranih osebnih zdravnikov specialistov pediatrov ali šolske medicine, diplomirane medicinske sestre in drugi zdravstveni sodelavci centra za krepitev zdravja, psihologi in logopedi. Izvajanje programa lahko poteka po šolah,

dijaških domovih, prostorih zdravstvenega doma ali v lokalnih skupnostih (Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 2024). Osnovnošolci v šoli dobijo primerne informacije, ki lahko dopolnijo tiste, ki so jih dobili s strani staršev. Pomembno je, da se spolna vzgoja prek šolanja stopnjuje in je prisotna že od samega začetka do konca šolanja (Kostič, 2015).

Osnovnošolci največ informacij o spolnosti pridobijo v času od 6. do 9. razreda osnovne šole. V 6. razredu sta glavni temi, s katerima se srečajo, oblike družin in spolno nasilje. V 7. razredu spoznajo temo spolna usmerjenost in identitete. Leto kasneje je glavna tema pogovora predvsem medsebojni odnosi in spolnost. V zadnjem razredu osnovne šole pridobijo največ informacij o spolnosti, kjer sta glavni temi spolna tveganja in neželena nosečnost (Hribar Babinski, 2013).

Pri izobraževanju osnovnošolcev je pomembno, da se jim tema približa in da pridobijo informacije, ki jim omogočajo razumeti odgovornosti odnosov, posledice tveganega vedenja, samospoštovanja, dozorevanja, preprečevanja nasilja, to pa pozitivno vpliva na njihov čustveni in socialni razvoj (Valh Kukovič, 2015). Za uspešno spolno vzgojo v šolah je pomembno, da imajo programi večstranski pristop, ki vključuje vrstnike, starše in izvajalce. Vedno bolj je zaželeno, da se v spolno vzgojo vključujejo starši, vendar le redkim programom to uspe izvesti. Starši imajo pri vključevanju pogosto premalo motivacije, zadrego ali pa podcenjujejo pomembnost izobraževanja osnovnošolcev o spolnosti (Aventin, et al., 2020).

Za dobro spolno vzgojo je pomembno sodelovanje šole z drugimi strokovnjaki. Pomembno je tudi, da je vsebina podana primerno starosti osnovnošolca. To omogoča, da osnovnošolci pridobijo najboljša znanja in se ne obračajo na vire, ki so lahko nezanesljivi (Pound, et al., 2017).

Osnovnošolcem informacije, ki jih dobijo v šoli, omogočajo, da se bolj sproščeno pogovarjajo z vrstniki in učitelji. V večini primerov je za osnovnošolce pogovor o spolnosti težji s starši kot z učitelji oziroma zdravstvenimi delavci (Pivač & Kalender

Smajlovič, 2018). Za boljše podajanje znanja osnovnošolcem pa je pomembno stalno izobraževanje učiteljev oziroma predavateljev spolne vzgoje (Berutich, 2022).

Spolna vzgoja je za mladostnika zelo pomembna. Čeprav to ni pogosta tema pogovora, osnovnošolci potrebujejo informacije tako od staršev kot tudi s strani učiteljev. Starši podajo tiste prve informacije o razlikah med deklicami in dečki ter so ključnega pomena pri izoblikovanju mnenja o spolnosti, medtem ko jim šola poda znanje na podlagi dokazov. Informacije, ki jih osnovnošolci prejmejo, so pomembne pri izoblikovanju njihovih stališč in vplivajo na njihovo vedenje v prihodnosti. V šoli poteka spolna vzgoja tako, da se informacije nadgrajujejo. Prek šolanja se izvajajo programi spolne vzgoje s sodelovanjem z zdravstvenimi ustanovami. V diplomskem delu poskušamo predstaviti, katere programe spolne vzgoje v osnovnih šolah poznamo in kakšno vlogo pri spolni vzgoji imajo starši.

2 EMPIRIČNI DEL

Pri pisanju diplomskega dela je bila uporabljena deskriptivna metoda dela s pregledom tuje in domače strokovne in znanstvene literature.

2.1 NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA

Namen diplomskega dela je s pregledom literature ugotoviti, kateri programi spolne vzgoje se izvajajo v osnovni šoli in kakšno vlogo pri spolni vzgoji imajo starši.

Cilja diplomskega dela sta:

- ugotoviti, kateri programi spolne vzgoje se izvajajo v osnovni šoli,
- ugotoviti vlogo staršev pri spolni vzgoji.

2.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Raziskovalna vprašanja diplomskega dela so:

- Kateri programi spolne vzgoje se izvajajo v osnovni šoli?
- Kakšno vlogo imajo starši pri spolni vzgoji?

2.3 RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

Diplomsko delo temelji na pregledu domače in tuje strokovne in znanstvene literature.

2.3.1 Metode pregleda literature

Izvedli smo pregled domače in tuje strokovne in znanstvene literature o spolni vzgoji v osnovni šoli. Za iskanje tuje literature smo uporabili podatkovne baze, kot so: ProQuest, Taylor & Francis Online, PubMed, in spletni iskalnik Google Scholar. Slovenske vire smo iskali na spletnih straneh Google Učenjak, NIJZ in v Obzorniku zdravstvene nege. Uporabili smo naslednje ključne besede v angleškem jeziku: »sex education«, »sex education programs«, »primary school«, »parents«, »child and adolescent health«. V

slovenskem jeziku pa: »spolna vzgoja«, »programi spolne vzgoje«, »osnovna šola«, »starši«, »zdravje otrok in mladostnikov«. V podatkovnih bazah ProQuest, PubMed in Google Učenjak smo pri kombiniranju ključnih besed uporabili Boolova operaterja (AND, IN). Določili smo vključitvene kriterije: članki iz obdobja od leta 2015 do 2025 v angleškem in slovenskem jeziku, ki so polno dostopni. Izjemoma smo v diplomskem delu uporabili starejši članek (Hribar Babinski, 2013), saj se nam je zdel vsebinsko pomemben pri odgovoru na raziskovalno vprašanje.

2.3.2 Strategija pregleda zadetkov

Določili smo vključitvene kriterije: obdobje od leta 2015 do 2025 (izjemoma smo vključili članek, ki je starejši od 10 let), članki v angleškem in slovenskem jeziku, ustreznost vsebine, dostopnost in relevantnost. Izključitveni kriteriji zajemajo vse vire, ki niso ustrezali vsebinsko ali niso bili prosto dostopni. Pregled literature prikazujemo tabelarično (tabela 1), strategijo pridobitve ustreznih virov pa s PRISMA-diagramom (slika 2) (Page, et al., 2021). Vseh pridobljenih virov je bilo 98.988, v polnem besedilu pa smo pregledali 14 zadetkov (tabela 1).

Tabela 1: Rezultati pregleda literature

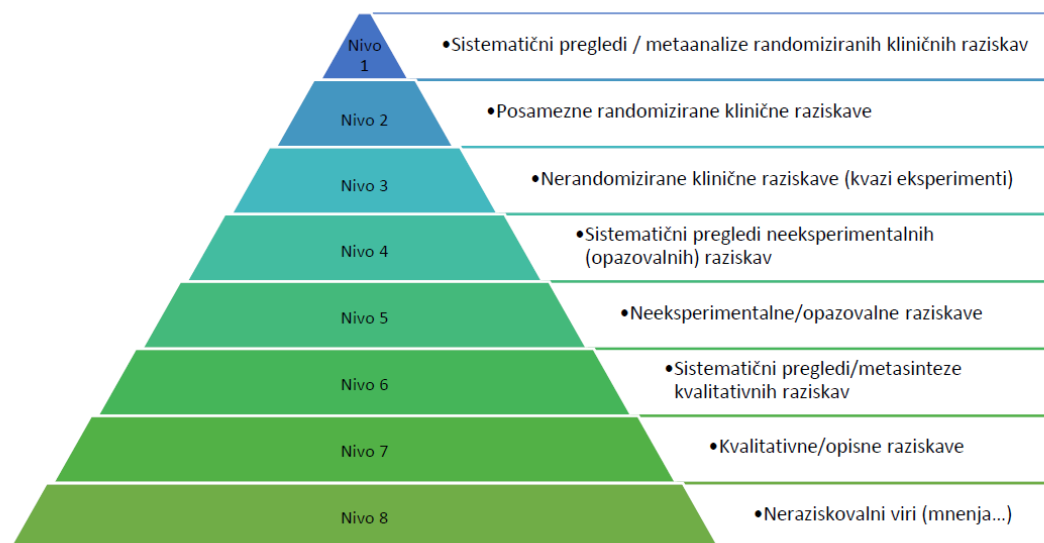
Podatkovna baza	Ključne besede	Število zadetkov	Izbrani zadetki za pregled v polnem besedilu
Taylor & Francis Online	Sex education AND primary schools	21.139	2
	Sex education AND primary school AND parents	9237	1
ProQuest	Parents AND sex education	601	1
	Sex education programs AND primary school	2	0
Google scholar	Programi spolne vzgoje IN osnovna šola	771	1
	Spolna vzgoja IN starši	195	0
	Spolna vzgoja IN osnovna šola	546	1
	Primary school AND sex education	56.000	2
PubMed	Sex education AND primary school	5504	1
	Sex education programs AND primary school	1619	1
	Parents AND sex education	3350	2
Obzornik zdravstvene nege	Spolna vzgoja	3	1
NIJZ	Zdravje otrok in mladostnikov	21	1
SKUPAJ		98.988	14

2.3.3 Opis obdelave podatkov pregleda literature

V postopek kvalitativne analize smo vključili zadetke pregleda literature, ki so najbolj ustrezali kriterijem in aktualni tematiki naslova diplomskega dela. Najprej smo vire natančno prebrali. Sledil je proces kodiranja. Vsebinsko podobne kode smo kategorizirali in oblikovali vsebinske kategorije.

2.3.4 Ocena kakovosti pregleda literature

Uporabili smo hierarhijo dokazov Polit in Beck (2021), ki temelji na osmih nivojih (slika 1). Prva raven predstavlja sistematični pregled dokazov, kamor nismo uvrstili nobenega vira. Druga raven predstavlja posamezne randomizirane klinične raziskave, kamor nismo uvrstili nobenega vira. Tretja raven predstavlja nerandomizirane klinične raziskave, kamor nismo uvrstili nobenega vira. Četrta raven predstavlja sistematične preglede neeksperimentalnih (opazovalnih) raziskav, kamor nismo uvrstili raziskav. Peta raven predstavlja neeksperimentalne/opazovalne raziskave, kamor smo uvrstili vire: Rakovec (2021); Lameiras-Fernández, et al. (2021), Zhang in Yuan (2023); Šporin, et al. (2024). Šesta raven predstavlja sistematične preglede, kamor smo uvrstili vir: Haberland in Rogow (2015). Sedma raven predstavlja kvalitativne/opisne raziskave, kamor smo uvrstili naslednje vire: Andriani in Badarudin (2017); Ram, et al. (2020); Plaza-Del-Pino, et al. (2021); Bramhagen in Lundström (2022); Cumper, et al. (2023); Prezelj (2023). Osmo raven predstavlja neraziskovalne vire, kamor smo uvrstili naslednji vire: NIJZ (2015); Niland, et al. (2024); Sara, et al. (2024). Hierarhija dokazov je prikazana v tabeli 2.

Slika 1: Hierarhija dokazov v znanstvenoraziskovalnem delu
(Polit & Beck, 2021)

Tabela 2: Hierarhija dokazov v znanstvenoraziskovalnem delu

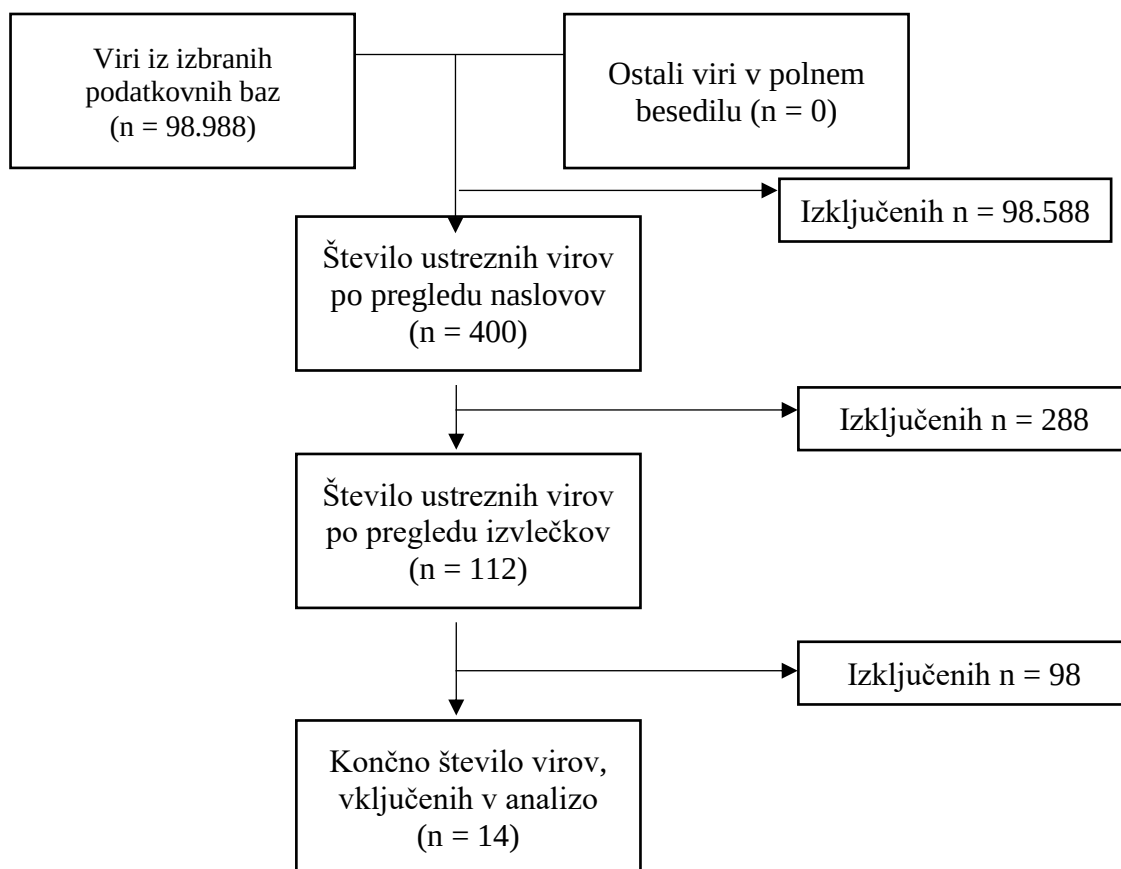
Raven	Število vključenih besedil	Hierarhija dokazov (Polit & Beck, 2021)
Raven 1	0	Sistematični pregledi/metaanalize randomiziranih kliničnih raziskav
Raven 2	0	Posamezne randomizirane klinične raziskave
Raven 3	0	Nerandomizirane klinične raziskave
Raven 4	0	Sistematični pregledi neeksperimentalnih (opazovalnih raziskav)
Raven 5	4	Neeksperimentalne/opazovalne raziskave (Lameiras-Fernández, et al., 2021; Rakovec, 2021; Zhang & Yuan, 2023; Šporin, et al., 2024)
Raven 6	1	Sistematični pregledi/metasinteze kvalitativnih raziskav (Haberland & Rogow, 2015)
Raven 7	6	Kvalitativne/opisne raziskave (Andriani & Badarudin, 2017; Ram, et al., 2020; Plaza-Del-Pino, et al., 2021; Bramhagen & Lundström, 2022; Cumper, et al., 2023; Prezelj, 2023)
Raven 8	3	Neraziskovalni viri (mnenja) (NIJZ, 2015; Niland, et al., 2024; Sara, et al., 2024)

2.4 REZULTATI

V nadaljevanju sledijo prikaz iskalne strategije s PRISMA-diagramom (slika 2), tabelarni prikaz rezultatov ter razporeditev kod in kategorij.

2.4.1 PRISMA-diagram

V nadaljevanju je s PRISMA-diagramom (slika 2) prikazana iskalna strategija oz. postopek, po katerem smo prišli do virov, ki so bili primerni za končno analizo. Število vseh pridobljenih virov je bilo 98.988. Po uporabi vseh vključitvenih kriterijev smo izključili 98.588 zadetkov. Po pregledu naslovov smo pridobili 400 zadetkov ter po pregledu izključili 288 zadetkov. Po pregledu 112 izvlečkov smo izključili še 98 zadetkov in tako za končno analizo diplomskega dela uporabili 14 virov literature.

Slika 2: PRISMA-diagram
(Page, et al., 2021)

2.4.2 Prikaz rezultatov po kodah in kategorijah

V tabeli 3 smo pripravili tabelarični prikaz rezultatov glede na leto objave, metodologijo, vzorec in ključna spoznanja. V tabeli smo predstavili skupno 14 virov, ki so bili objavljeni med letoma 2015 in 2025.

Tabela 3: Tabelarični prikaz rezultatov

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
Andriani in Badarudin	2017	Pregledni članek	Viri različnih podatkovnih baz, Indonezija	Osnovnošolci že zgodaj začnejo raziskovati svoje telo in razvijati radovednost glede spolnosti. Kljub temu pa pogosto nimajo dostopa do zanesljivih informacij, saj je spolnost pogosto tema, o kateri se ne govori odkrito. Zaradi tega osnovnošolci pogosto ustvarjajo napačne predstave, saj imajo dostop do virov, ki so pogosto nezanesljivi. Najpogosteje informacije dobijo prek nezanesljivih virov, kot so internet in vrstniki. Spolna vzgoja v osnovnih šolah ima ključni pomen, predvsem v zgodnjih letih otrokovega razvoja. Pomembno je, da poudarek spolne vzgoje ni le anatomija, vendar tudi razumevanje telesnih sprememb, razlik med spoloma, osebne higiene ter čustvenih sprememb. Informacije o spolnosti morajo biti primerne starosti osnovnošolca in posredovane na način, da je osnovnošolcu razumljiv. Pomembno je, da izvajalci znajo pravilno podajati informacije. Pomembno vlogo pri spolni vzgoji imajo tudi starši. Za celovito in boljšo spolno vzgojo je pomembno vključevanje staršev in sodelovanje z njimi.
Bramhagen in Lundström	2022	Kvalitativna metoda	Šolske medicinske sestre (7) in učitelji (8); Švedska	V raziskavi avtorji ugotavljajo pogled učiteljev in šolskih medicinskih sester na spolno vzgojo v osnovni šoli. Učitelji in šolske medicinske sestre večinoma podpirajo, da bi se spolna vzgoja vključila v učne načrte kot samostojen predmet. Vendar so

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				mnenja, da obstajajo ovire, ki bi se pojavljale pri izvajanju. Med te ovire spadajo pomanjkanje ustreznega znanja, virov in občutljivost teme. Prav tako so med ovirami navedli razliko med znanji, ki jih osnovnošolci pridobijo doma, in med tistimi, ki jih dobijo v šoli. Za izvajanje spolne vzgoje v osnovni šoli je treba zagotoviti ustrezno usposabljanje učiteljev in šolskih medicinskih sester. Prav tako bi bilo v izobraževanje treba vključiti starše.
Cumper, et al.	2023	Kvalitativna metoda	16 učiteljev, Anglija	Rezultati raziskave kažejo, da se učitelji zavedajo pomembnosti spolne vzgoje in njihove vloge pri njenem izvajanju. Vendar so mnenja, da nimajo ustreznega usposabljanja, smernic in zadostnega časa, da bi lahko izvajali celovito spolno vzgojo. Prav tako jim izobraževanje otežujejo pritiski s strani staršev, kar zmanjšuje možnost odprte komunikacije na temo spolnosti. Navajajo tudi pozitivne dejavnike za izvajanje spolne vzgoje. Med te štejejo podporo vodstva šole, dostop do učnih gradiv in možnost sodelovanja z zunanjimi strokovnjaki, kot so zdravstveni delavci.
Haberland in Rogow	2015	Pregledni članek	Vključili so vire 20 mednarodnih organizacij, ki so izdale priporočila glede celostne spolne vzgoje v različnih državah	Celostna spolna vzgoja je najbolj učinkovita, saj osnovnošolcu zagotavlja zanesljive informacije. Osnovnošolci celostno spolno vzgojo prejmejo prek programov, ki se izvajajo na temo družbenih vlog, medosebnih odnosov in človekovih pravic. Programi osnovnošolcem pomagajo razumeti svoje telo in odnose. Celostna

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				spolna vzgoja zmanjšuje tveganja za nezaželene nosečnosti in spolno prenosljive bolezni, poleg tega pa tudi krepi samozavest mladih in s tem omogoča, da sprejemajo odgovorno odločitve. V članku je poudarjeno, da spolna vzgoja ne sme biti le prenos informacij, ampak mora mladim omogočati, da se naučijo kritičnega razmišljanja, samospoštovanji in sposobnosti reševanja konfliktov.
Lameiras-Fernández, et al.	2021	Sistematični pregled literature	Vključenih 20 virov	Cilj članka je bil pregled že znanega o izvajanju in učinkovitosti programov spolne vzgoje. Avtorje je zanimalo, kakšna mora biti spolna vzgoja, da je za osnovnošolca najbolj učinkovita. Uporabili so članke, ki so obravnavali spolno vzgojo v šolskem sistemu in spolno vzgojo z uporabo digitalnih orodij. Rezultati so pokazali, da je večina programov usmerjena v preprečevanje tveganih vedenj. Čeprav so ta znanja pomembna, je pomembno, da bi spolna vzgoja vključevala tudi druge vidike spolnosti, kot so razvijanje medsebojnih odnosov in čustvene povezanosti, razumevanje spolne želje in podobno. Raziskava je pokazala, da so programi spolne vzgoje, ki se izvajajo v osnovni šoli, bolj raziskani in učinkovitejši. Digitalni programi pa imajo svoje prednosti, saj so lahko dostopni. V primerjavi s programi v šolskem sistemu pa so manj zanesljivi.
NIJZ	2015	Akcijska in pedagoško-	Priročnik za izvajalce vzgoje za zdravje v okviru primarnega	V priročniku je predstavljeno, da imajo šole ključno vlogo pri

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
		aplikativna metodologija, mnenje	zdravstvenega varstva, Slovenija	spodbujanju zdravega načina življenja že v otroštvu. Z uporabo delavnic, ki so prilagojene starosti osnovnošolca, program osnovnošolcem približa različne teme. Teme delavnic so: skrb za telesno in duševno zdravje, varno vedenje, preprečevanje odvisnosti, razvoj dobre samopodobe, odnosi med vrstniki in spolna vzgoja. Poudarek priročnika je na aktivnem vključevanju osnovnošolcev in razvijanju njihovih socialnih spretnosti, kot sta spoštljiva komunikacija in reševanje nesoglasij. Program omogoča prilagodljivost izvajanja in je podporno orodje učiteljem za izvajanje delavnic.
Niland, et al.	2024	Sistematični pregled literature	Mednarodni viri različnih podatkovnih baz (27 virov)	Avtorji v članku obravnavajo učinkovitost spolne vzgoje. Rezultati kažejo, da spolna vzgoja pozitivno vpliva na spolno vedenje mladostnika. Rezultati kažejo, da se izboljša uporaba zaščite pri mladih in kasnejši začetek spolne aktivnosti. Na mladostnika najbolj vplivajo programi spolne vzgoje, ki se izvajajo tako, da zahtevajo njihovo sodelovanje pri izvajanju, zato so najbolj učinkovite različne razprave o spolnosti, igre vlog in podobno. Na znanje, ki ga mladostniki pridobijo, pa vpliva tudi usposobljenost učiteljev.
Plaza-del-Pino, et al.	2021	Kvalitativna metoda	15 učiteljev štirih javnih šol, Španija	V raziskavi so raziskovali stališča učiteljev osnovnih šol glede spolne vzgoje. Ugotavljajo, da je večji poudarek pri izvajanju spolne vzgoje na preprečevanju nosečnosti

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				in spolno prenosljivih bolezni, manj pozornosti pa je namenjeno čustvom mladostnikov ter medsebojnim odnosom. Učitelji si želijo, da bi se spolna vzgoja izvajala tako, da bi bilo več poudarka tudi na razumevanju spolnosti in čustev, ki se pojavljajo pri osnovnošolcih. Pri izvajanju takšne celovite spolne vzgoje pa se pojavljajo ovire, med katere spadata pomanjkanje znanja učiteljev in strah pred reakcijo staršev. Spolna vzgoja se večinoma izvaja le kot del naravoslovnih predmetov, kar pomeni, da osnovnošolci dobijo informacije le o razmnoževanju in telesu. Učitelji si želijo, da bi bila spolna vzgoja bolj celovita in bi vključevala tudi čustvene spremembe, ki jih osnovnošolci doživljajo.
Prezelj	2023	Kvalitativna metoda	Učni načrti osnovnih in srednjih šol v Sloveniji	Spolna vzgoja v slovenskih učnih načrtih ni obravnavana kot samostojen predmet, ampak le kot del drugih obveznih predmetov. Izvaja se nesistematično in osnovnošolcem ne omogoča celostne spolne vzgoje. Nekatere teme, kot so spolna identiteta, odnosi in tveganja, so omenjene. Spolna vzgoja v osnovnih šolah učencem ne omogoča, da dobijo dovolj znanja, in ni enotna za vse osnovne šole. Izvajalci se lahko sami odločajo, katere teme bodo bolj poudarjene in katere manj.
Rakovec	2021	Kvantitativna metoda	206 učiteljev in 193 učencev osnovnih šol (7., 8. in 9. razred) Slovenija	Predstavljena je pojavnost medvrstniškega nasilja v osnovnih šolah v Sloveniji. Nasilje je najpogostejše verbalno, le redko se

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				pojavlja v fizični obliki. Raziskava kaže, da učitelji pogosto zaradi pomanjkanja znanja oziroma pomanjkanja jasnih šolskih smernic ne znajo ukrepati ob takšnih situacijah. Prav tako so preventivni programi, ki se izvajajo na to temo, pogosto neustrezni, saj ne vsebujejo dovolj vsebin predvsem na temo spolnosti. Za večje zmanjšanje nasilja v osnovnih šolah bi bilo treba postaviti jasne smernice, ki bi učiteljem pomagale pravilno ukrepati in izboljšati izobraževanje tako za učitelje kot tudi osnovnošolce.
Ram, et al.	2020	Kvalitativna metoda	26 staršev otrok od 15. do 18. leta starosti, Fidži	Avtorji v članku ugotavljajo, kakšna mnenja imajo starši glede spolne vzgoje na Fidžiju. V tem kraju je velika stopnja najstniških nosečnosti in okužb s spolno prenosljivimi boleznimi. Avtorje je zanimal odnos staršev do spolne vzgoje, saj ta pomembno vpliva na mladostnika. V večini so starši navedli, da podpirajo spolno vzgojo v šoli, saj je to področje v domačem okolju tabu tema. Starši o spolnosti doma ne govorijo, zato mladostniki znanje lahko pridobijo le v šoli. Strinjajo se, da naj se spolna vzgoja začne že v osnovni šoli in se postopoma stopnjuje s starostjo otroka. Starši navajajo, da spolne vzgoje ne morejo izvajati zaradi pomanjkanja znanja in kulturnih vrednot.
Sara, et al.	2024	Sistematični pregled literature	WHO, Evropska regija, 14 člankov	Avtorji raziskujejo vlogo staršev pri izvajanju spolne vzgoje v osnovni šoli. Ugotovili so, da starši sodelujejo pri oblikovanju

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				vsebin in pri izvajanju programov. Sodelovanje staršev omogoča boljšo komunikacijo na temo spolnosti in izboljša zaupanje v pristope, ki jih izvaja šola. Pojavljajo pa se tudi ovire pri sodelovanju staršev s šolo, kot so: pomanjkanje časa, učnega gradiva in nezainteresiranost staršev za izvajanje spolne vzgoje.
Šporin, et al.	2024	Presečna raziskava	201 dijak 1. letnika srednje šole, Slovenija	Raziskava je pokazala, da v Sloveniji srednješolci največ informacij o spolnosti dobijo od vrstnikov in prek internetnih virov. Ti viri pa niso najbolj zanesljivi. Večina srednješolcev si želi, da bi dobili znanja o spolnosti od zanesljivih virov, kot so zdravstveni delavci. Prav tako se znanja, ki jih pridobijo po šolah, razlikujejo. V raziskavi je navedeno, da bi bilo treba izvajati programe spolne vzgoje, ki bi bili enotni za vse šole, podprti s strokovnim gradivom in enako dostopni za vse.
Zhang in Yuan	2023	Presečna raziskava	19.745 staršev osnovnošolskih otrok, Kitajska	Z raziskavo so avtorji ugotavljali, kakšna znanja in stališča imajo starši do izvajanja spolne vzgoje v osnovni šoli. Spolna vzgoja je pomembna že v času osnovne šole, vendar se v mnogih državah, kot je tudi Kitajska, ne vključuje v šolske programe zaradi kulturnih in družbenih norm. Odnos staršev in njihova stališča pa imajo pomembno vlogo za osnovnošolca. Avtorji navajajo, da večina staršev meni, da je spolna vzgoja pomembna, vendar o njej doma govorijo le redko. Za boljšo spolno vzgojo bi bila potrebna izobraževanje

Avtor	Leto objave	Uporabljena metodologija	Vzorec (velikost in država)	Ključna spoznanja
				staršev in vključitev staršev v proces spolne vzgoje. To bi omogočilo, da bi osnovnošolci dobili zanesljivo znanje.

Tabela 4: Razporeditev kod po kategorijah

Kategorija	Kode	Avtorji
Programi spolne vzgoje v osnovni šoli	Spolna vzgoja – osnovna šola – programi spolne vzgoje – celovita spolna vzgoja	Šporin, et al. (2024); Prezelj (2023); Lameiras-Fernández, et al. (2021); Rakovec (2021); Andriani in Badarudin (2017); Haberland in Rogow (2015); NIJZ (2015).
Odnos staršev do spolne vzgoje v osnovni šoli	Znanja staršev o spolni vzgoji – pristop staršev – stališča staršev do spolne vzgoje – spolnost kot tabu tema – sodelovanje staršev in učiteljev pri spolni vzgoji	Sara, et al. (2024); Ram, et al. (2020).
Vloga učiteljev pri spolni vzgoji v osnovni šoli	Spolna vzgoja kot predmet v osnovni šoli – odnos učiteljev do spolne vzgoje – pomembnost spolne vzgoje v osnovni šoli – znanja, ki jih osnovnošolci pridobijo v osnovni šoli – izobraževanje izvajalcev spolne vzgoje	Niland, et al. (2024); Zhang in Yuan (2023); Cumper, et al. (2023); Bramhagen in Lundström, (2022); Plaza-Del-Pino, et al. (2021).

V tabeli 4 smo predstavili kategorije, kode in podatke o avtorjih. Prepoznali smo 14 kod, ki smo jih razvrstili v 3 kategorije: (1) programi spolne vzgoje v osnovni šoli, (2) odnos staršev do spolne vzgoje v osnovni šoli in (3) vloga učiteljev pri spolni vzgoji v osnovni šoli.

2.5 RAZPRAVA

S pregledom domače in tuje znanstvene literature smo v diplomskem delu identificirali tri kategorije, in sicer: (1) programi spolne vzgoje v osnovni šoli, (2) odnos staršev do spolne vzgoje v osnovni šoli in (3) vloga učiteljev pri spolni vzgoji v osnovni šoli. V okviru teh kategorij smo odgovarjali na raziskovalni vprašanji: katere programe spolne vzgoje v osnovnih šolah poznamo ter kakšna je vloga staršev pri izvajanju spolne vzgoje.

S prvim raziskovalnim vprašanjem odgovarjamo o programih spolne vzgoje v osnovnih šolah. Ugotovitve kažejo, da se v slovenskem šolskem sistemu spolna vzgoja ne izvaja kot samostojen predmet, ampak je le del drugih predmetov tekom šolanja (Prezelj, 2023). V programu osnovne šole je program Zdrava in varna spolnost, ampak izvajanje ni obvezno ter se pogosto ne izvaja. Učitelj se sam odloči, ali bo program izvajal ali ne. Sam se odloči tudi, v kakšnem obsegu bo spolna vzgoja izvedena in na katerih temah bo poudarek (Rakovec, 2021).

Šporin, et al. (2024) navajajo, da v Sloveniji obstajajo programi zdravstvene vzgoje, vendar sta njihova vsebina in obseg izvajanja odvisna od posamezne šole oziroma učiteljev. Osnovnošolci znanja o zdravi spolnosti dobijo prek učnega načrta in delavnic, ki se izvajajo v sodelovanju z osnovnimi šolami. Te delavnice se izvajajo prilagojeno starostnim skupinam in s tem omogočajo, da osnovnošolec svoje znanje tekom šolanja nadgrajuje (NIJZ, 2015). Rakovec (2021) navaja, da so za izvajanje teh delavnic zadolžene različne institucije, kot so Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Zveza prijateljev otrok in mladine, Nacionalni inštitut za javno zdravje in primarno zdravstveno varstvo po območnih enotah. Delavnice se izvajajo od 1. razreda do 9. razreda osnovne šole. S temo spolnosti in spolno vzgojo pa se osnovnošolci prvič srečajo v 2. razredu, nato v 6. razredu in 9. razredu (NIJZ, 2015). Pri izvajanju spolne vzgoje je zelo pomembno, da je prilagojena starosti osnovnošolca (Haberland & Rogow, 2015).

Znanja, ki jih dobijo prek izvajanja delavnic, so: v 1. razredu se izvaja delavnica na temo zdravih navad. V 2. razredu je tema osebna higiena, kjer se poleg osnov osebne higiene učijo tudi o razlikah med deklicami in dečki ter o higieni spolovil. V 3. razredu je tema delavnice zdrav način življenja, v 4. razredu se učijo o preprečevanju poškodb in v 5. razredu je tema delavnice zasvojenost in droge. V 6. razredu se ponovno učijo o spolnosti, ko je tema delavnice odraščanje. Osnovnošolci se učijo o spremembah, s katerimi se srečujejo oziroma se bodo srečali tekom odraščanja. To so tako telesne kot tudi čustvene spremembe. Učijo se tudi o tveganem spolnem življenju. V 7. in 8. razredu govorijo o duševnem zdravju in medsebojnih odnosih. V 9. razredu pa je tema ponovno usmerjena v zdravo in varno spolnost. V 9. razredu torej nadgradijo že prejeta znanja o spolnosti (NIJZ, 2015).

Andriani in Badarudin (2017) navajata, da se spolna vzgoja prilagaja glede na starost otrok. V starosti od 1 do 5 let vključuje predstavitev spolnih organov kot delov telesa, poudarek je tudi na njihovi funkciji. Do 10. leta starosti se učijo o razlikah med spoloma in pravilni higieni spolovil. Kasneje se učijo o tem, kaj je puberteta, in o spremembah, ki se v telesu pojavijo med njo. V času mladostništva pa je poudarek na preprečevanju tveganega spolnega vedenja.

Haberland in Rogow (2015) navajata, da je treba spolno vzgojo izvajati čim prej, saj to vpliva na varno odločanje osnovnošolcev glede spolnosti. Znanje, ki ga pridobijo, dobro vpliva na njihovo počutje, krepi enakost med spoloma in osnovnošolcem omogoča znanja za odgovorno spolno vedenje. Izvajanje spolne vzgoje zgodaj je zelo pomembno, saj si osnovnošolci v tem času oblikujejo svoja prepričanja in vrednote. Raziskave kažejo, da zgodnja spolna vzgoja pozitivno vpliva na poznejše spolno vedenje (Šporin, et al., 2024). Raziskave kažejo, da je primerna starost otroka za izvajanje spolne vzgoje že 5 let. V starosti od 5 do 8 let naj bi osnovnošolec pridobil znanje, da se lahko nalezljiva bolezen prenese z ene osebe na drugo. V starosti od 9 do 12 let pa znanja o tem, katere so spolno prenosljive bolezni in kako se prenašajo, ter o zaščiti (Haberland & Rogow, 2015).

Začetek spolne vzgoje pri osnovnošolcih se začne z učenjem, kako naj sami skrbijo za higieno svojih spolnih organov. Naučijo se pravilne higiene, kar je pomembno za njihov občutek samostojnosti. Spolna vzgoja se začne pri osnovnošolcih izvajati s poučevanjem o anatomiji. Kasneje se lahko začnejo postopoma učiti o tem, kako se različna živa bitja, vključno z ljudmi, razmnožujejo (Andriani & Badarudin, 2017). Plaza-Del-Pino, et al. (2021) navajajo, da bi izvajanje dobre spolne vzgoje v osnovnih šolah prispevalo k zmanjšanju neenakosti med spoloma in zmanjšanju tveganih vedenj v zvezi s spolnostjo. Niland, et al. (2024) navajajo, da izvajanje spolne vzgoje v osnovni šoli pozitivno vpliva na vedenje osnovnošolca. Raziskave kažejo, da spolna vzgoja pri osnovnošolcu spodbuja varno spolno vedenje, kot sta uporaba zaščite in zmanjšanje prezgodnjih spolnih odnosov. V raziskavi pa so avtorji navedli, da niso le pozitivni učinki spolne vzgoje in da bi bilo treba spremljati dolgoročno, kako spolna vzgoja v osnovni šoli vpliva na spolno vedenje. Med šolanjem se spolna vzgoja izvaja kot del nekaterih obveznih predmetov. V osnovni šoli se v različnih izobraževalnih obdobjih in predmetih učijo različne stvari. V prvem

izobraževalnem obdobju se pri predmetu spoznavanje okolja že v prvem razredu spoznajo z deli telesa, tudi razlikami med dečki in deklicami. V drugem razredu se učijo o medosebnih odnosih, v tretjem razredu pa se učijo o razlikah med spoloma ter o zgradbi telesa in razmnoževanju. V drugem izobraževalnem obdobju se pri predmetu naravoslovje in tehnika naučijo o puberteti ter razlikah v puberteti pri dekletih in fantih. Pri predmetu družba osnovnošolci v petem razredu vedo, da smo ljudje različni po veri, starosti, spolni usmerjenosti, družbenem statusu in podobno. V tretjem izobraževalnem obdobju se pri predmetu naravoslovje podrobneje učijo o razvoju in razmnoževanju rastlin. Naslednje leto pa o rasti, razvoju in razmnoževanju živali (Prezelj, 2023). Poleg znanja, ki ga osnovnošolci pridobijo pri obveznih predmetih, pridobijo znanja s področja spolne vzgoje tudi pri programu vzgoja za zdravje otrok in mladostnikov, ta program se izvaja v osnovnih šolah. Izvaja se tudi v sklopu sistematskih predmetov v 7. in 8. razredu, kjer je poudarek na samopodobi in medsebojnih odnosih. V 9. razredu pa je program bolj osredotočen na spolnost. Program izvaja strokovni kader v zdravstvenovzgojnih centrih in centrih za krepitev zdravja (NIJZ, 2015).

Lameiras-Fernández, et al. (2021) navajajo, da učinkovitost programov spolne vzgoje, ki se izvajajo v osnovnih šolah, ni dobra. Rezultati kažejo, da kljub izvajanju programov ni velikega zmanjšanja v pojavu spolno prenosljivih bolezni in zmanjšanja neželenih nosečnosti. Za to, da osnovnošolci prejmejo največ znanja, je pomembno izvajanje celovite spolne vzgoje. Ta je v primerjavi s preteklostjo osredotočena ne le na abstinenco, ampak predvsem na preprečevanje spolno prenosljivih bolezni in zmanjšanje tveganega spolnega življenja (Haberland & Rogow, 2015). Raziskave so pokazale, da imajo večjo učinkovitost programi, ki so osredotočeni na temo dobrih odnosov in zmanjšane tveganega vedenja (Lameiras-Fernández, et al., 2021).

Spolna vzgoja ni samostojen predmet v osnovni šoli, ampak se le izvaja kot del nekaterih obveznih predmetov (Rakovec, 2021). Prezelj (2023) navaja, da osnovnošolci največ znanja o spolnosti pridobijo pri predmetu biologija v 8. razredu osnovne šole. Glavna znanja, ki naj bi jih dosegli, so, da razumejo, da se ljudje razmnožujejo samo spolno, spoznavajo tudi razlike med spoloma. Poznajo povezavo med zgradbo in delovanjem spolnih organov ter vedo, da spolne celice nastajajo v spolnih žlezah, ki so del spolnih

organov. Poznajo in razumejo razlike pri nastajanju spolnih celic pri moških in ženskah, poznajo vlogo menstrualnega ciklusa in kdaj lahko pride do oploditve. Poznajo proces oploditve in spremembe v ženskem telesu. Spoznajo načine načrtovanja družine. Naučijo se tudi o spolno prenosljivih boleznih in o preventivi. Poznajo spremembe v času pubertete, tako telesne kot tudi čustvene.

Na osnovnošolce boljše vpliva spolna vzgoja, ki je predana na način, ki zahteva njihovo vključenost. Manj znanja pridobijo s spolno vzgojo, ki je izvedena kot predavanje, v katero niso aktivno vključeni. Na pridobljeno znanje pa vpliva tudi usposobljenost učitelja oziroma izvajalca spolne vzgoje (Niland, et al., 2024). Bramhagen in Lundström (2022) navajata, da je kljub dolgoletni prisotnosti spolne vzgoje v šolah poučevanje pogosto slabo. Učitelji se soočajo z negotovostjo pri podajanju vsebine in potrebujejo dodatno usposabljanje. Nekaterim temam se izogibajo, saj jih dojemajo kot preobčutljive, kar lahko omeji kakovost pouka.

V raziskavi Cumper, et al. (2023), ki se je izvajala v Angliji, je navedeno, katere so težave učiteljev pri izvajanju spolne vzgoje. Ena od težav je čas, ki je namenjen učenju o tej temi; učitelji menijo, da je časa premalo. Druga težava je doslednost, saj zelo hitro pride do spremembe teme, kar onemogoča, da bi lahko obravnavali celotno snov. Zadnja od navedenih težav je pomanjkanje znanja učiteljev. Učitelji si želijo več usposabljanj, kar bi jim omogočilo, da bi znali pravilno pristopiti in izvajati spolno vzgojo. Prav tako učitelji navajajo, da s starši težko sodelujejo, saj starši pogosto niso zainteresirani, da bi govorili o spolnosti. Predvsem to v večji meri velja za očete kot za matere. Pojavljajo se ovire zaradi premalo znanja, motivacije staršev za sodelovanje in strahu pred negativno reakcijo staršev (Sara, et al., 2024).

Bramhagen in Lundström (2022) navajata, da je za učinkovito spodbujanje spolnega zdravja potreben pristop, ki vključuje različne zdravstvene in izobraževalne strokovnjake. Na Švedskem to področje pokrivajo klinike za mlade ter šolski zdravstveni timi, kjer imajo pomembno vlogo šolske medicinske sestre. Šolske medicinske sestre imajo primerno znanje za izvajanje spolne vzgoje v osnovnih šolah, vendar pogosto nimajo zadostnih virov ali podpore za izvajanje izobraževalnih dejavnosti. Pri izvajanju spolne

vzgoje pa se pojavljajo tudi druge ovire. Med glavne ovire štejemo vplive medijev, pritiske vrstnikov, pa tudi starše. Starši o spolnosti pogosto ne želijo govoriti, kar pomeni, da se osnovnošolci obračajo na druge vire, ki pa niso vedno zanesljivi (Plaza-Del-Pino, et al., 2021).

Z drugim raziskovalnim vprašanjem smo poskušali odgovoriti na vprašanje o vlogi staršev pri spolni vzgoji osnovnošolca. Glavna vloga spolne vzgoje je, da osnovnošolcem omogoča, da znajo razumeti svojo spolno vlogo, osnovnošolce pripravi na njihove telesne spremembe ter jih nauči o odgovornem spolnem vedenju. Izvajanje spolne vzgoje osnovnošolce nauči, kako se spoprijeti s puberteto, omogoča jim razvijanje samozavesti in samospoštovanja. Pomembno vlogo ima tudi družina, zato je pomembno sodelovanje med starši in učitelji (Andriani & Badarudin, 2017).

V raziskavi, izvedeni na Fidžiju (Ram, et al., 2020), v kateri so bili vključeni starši, je večina na vprašanje, ali doma govorijo o spolnosti, odgovorila negativno, saj je to ena od tabu tem. Ker pa doma pri večini ne govorijo o zdravi spolnosti, menijo, da se mora spolna vzgoja izvajati v šolah. Pomembnost izvajanja spolne vzgoje se je tam s strani staršev zvišala zaradi naraščanja najstniških nosečnosti. Prav zaradi tega si starši želijo, da je spolna vzgoja bolj usmerjena na abstinenco in kontracepcijo. Raziskava, opravljena na vzorcu skoraj 20.000 staršev na Kitajskem, je pokazala, da več kot 90 % staršev prepozna pomembnost izvajanja spolne vzgoje v osnovni šoli in je pripravljenih sodelovati s šolami. Ti rezultati kažejo, da starši večinoma podpirajo vključevanje vsebin s področja spolnega in reproduktivnega zdravja v šolske programe, vendar pa pogosto nimajo ustreznega znanja, da bi sami izvajali spolno vzgojo v domačem okolju (Zhang & Yuan, 2023). Sara, et al. (2024) pa navajajo, da bi sodelovanje šole s starši izboljšalo komunikacijo med osnovnošolcem in starši. Staršem bi sodelovanje omogočilo, da bi znali pravilno pristopiti in začeti pogovor o spolnosti. Prav tako bi to sodelovanje omogočilo, da bi osnovnošolci doma in v šoli prejeli enake informacije. To bi pripomoglo k temu, da bi osnovnošolci pridobili zanesljive informacije in se ne bi obračali na nezanesljive vire.

V raziskavi Ram, et al. (2020), izvedeni na Fidžiju, starši menijo, da mora biti spolna vzgoja prilagojena starosti otroka in se z njegovo starostjo postopoma stopnjevati. Starši so tudi mnjenja, da mora biti prilagojena spolu. V raziskavi je omenjeno tudi, da si starši želijo, da se osnovnošolca že zgodaj nauči o razliki med »slabim« in »dobrim« dotikom. Prav tako na njeno učinkovitost vplivata etična pripadnost in spol osnovnošolca (Lameiras-Fernández, et al., 2021).

Čeprav je za starše tema o spolnosti pogosto nelagodna, je pomembno, da osnovnošolcu omogočijo, da dobi pravilne informacije in ne informacij s spleta ali od drugih vrstnikov, ki so lahko nezanesljive in vodijo v napačna prepričanja o spolnosti. Zgodnja spolna vzgoja je pomembna za razumevanje lastnega telesa in sprememb, s katerimi se osnovnošolec sreča, za razvijanje vrednot in preprečevanje zlorab (Andriani & Badarudin, 2017). Pomemben dejavnik, ki vpliva na izvajanje spolne vzgoje s strani staršev, je izkušnja staršev iz njihovega otroštva. Starši, ki so v otroštvu doma govorili o spolnosti, pogosteje to prenesejo na svoje otroke. Prav tako raziskave kažejo, da se starši z višjo stopnjo izobrazbe in tisti, ki so se o spolnosti učili že v otroštvu, bolj vključujejo v pogovore z otroki (Zhang & Yuan, 2023).

V času osnovne šole osnovnošolci pridobivajo veliko informacij o spolnosti, ki pa niso vedno pravilne. Pomembno je, da spolna vzgoja prihaja iz zanesljivih virov, pri tem pa imajo pomembno vlogo starši. Spolnost ni nekaj, o čemer naj se ne bi govorilo v družini, saj morajo osnovnošolci pridobiti zanesljive informacije (Andriani & Badarudin, 2017).

2.5.1 Omejitve raziskave

Strokovne literature na temo našega diplomskega dela je veliko, vendar je več člankov v angleškem jeziku. Raziskav s področja spolne vzgoje pri mladih je v Sloveniji zelo malo. V pregled literature nismo vključili raziskav v drugih jezikih, kar je ena izmed omejitev te raziskave. Večina člankov je usmerjena v znanja, ki jih osnovnošolci prejmejo o preventivi, in ne v programe spolne vzgoje. Več raziskav o znanju, ki ga osnovnošolci prejmejo o spolnosti, je izvedenih v tujih državah. Naslednjo omejitev je predstavljal dostop do literature, saj je bilo veliko tuje literature plačljive.

2.5.2 Doprinos za prakso ter priložnosti za nadaljnje raziskovalno delo

Menimo, da smo z diplomskim delom doprinesli k praksi v slovenskem prostoru, saj smo predstavili, kateri programi spolne vzgoje se izvajajo v času osnovne šole. S tem smo predstavili, katera znanja dobijo osnovnošolci in s pomočjo katerih programov spolne vzgoje. V tujih raziskavah smo se srečali s področjem delovanja šolskih medicinskih sester, kar smo v preteklosti poznali tudi v slovenskih osnovnih šolah. Tema spolne vzgoje je pogosto še vedno tabu tema in menimo, da je pomembno, da se znanja o zdravi spolnosti pridobivajo že zgodaj ter da je ta vključena v osnovnošolsko izobraževanje. Ponovno bi bilo treba razmisliti o uvajanju šolske medicinske sestre, ki smo jo v slovenskih osnovnih šolah že imeli. Ta praksa je v tujini ostala in je njihov pomen pogosto raziskovan. Ker osnovnošolci pogosto ne upajo pristopiti k staršem z vprašanji, menimo, da je zelo pomembno, da znanja o spolnosti dobijo v šoli in se z vprašanji lahko obrnejo na izvajalca spolne vzgoje. Ker je to znanje zelo pomembno in da bi osnovnošolci dobili zadostna znanja, smo mnenja, da se bi spolna vzgoja lahko uvedla kot samostojni predmet v osnovni šoli. Za to pa bi bilo potrebnega tudi več izobraževanja učiteljev oziroma izvajalcev spolne vzgoje na to temo.

Mnogi starši pogosto ne želijo govoriti o spolnosti, kar pa lahko negativno vpliva na osnovnošolca. Ker osnovnošolci v današnjem času že kmalu lahko dostopajo do interneta, kjer pa lahko dobijo napačne informacije, je vloga staršev še pomembnejša. Kljub temu da veliko staršev spolnost še vedno dojema kot tabu temo, se večina strinja, da je pomembna. Na znanje, ki ga osnovnošolec dobi s strani staršev, vplivajo znanje, ki ga imajo o spolnosti starši, in njihova prepričanja o spolnosti. Prvo znanje, ki ga osnovnošolec pridobi, je po navadi s strani staršev. To znanje pa vpliva na razvoj njegovih prepričanj in vrednot, zato je pomembno izobraževanje staršev o pravilnem podajanju zanesljivih informacij.

Menimo, da bi bilo o spolnosti treba govoriti več, saj bi s tem osnovnošolci prejeli zanesljive informacije. S pravilnim posredovanjem informacij osnovnošolcem o spolnosti bi dosegli, da spolnost ne bi bila več tabu tema. Znanje izvajalcev bi omogočilo, da bi osnovnošolci svoja znanja nadgrajevali tekom šolanja. Velik doprinos bi predstavljalo

tudi sodelovanje med starši in izvajalci spolne vzgoje. To bi omogočilo, da bi bile informacije, ki bi jih osnovnošolec dobil, enake in zanesljive, vendar pa bi bilo za to potrebno izobraževanje tako staršev kot tudi učiteljev. Treba bi bilo tudi omogočiti dostop do zanesljivega učnega gradiva in omogočiti čas, ki predstavlja oviro staršem, in tudi učiteljem pri izvajanju celostne spolne vzgoje.

Treba bi bilo narediti več raziskav, s katerimi bi ugotovili, kakšna znanja o spolnosti imajo osnovnošolci v Sloveniji. Še posebej bi nas zanimalo, ali z izvajanjem programov spolne vzgoje dobijo dovolj znanja o spolnosti. V prihodnosti bi lahko glede na rezultate o znanju osnovnošolcev govorili o morebitni uvedbi spolne vzgoje kot obveznega predmeta. Zanimal nas bi tudi vidik staršev pri pogovorih o spolni vzgoji z otroki. Mnoge tuje raziskave namreč potrjujejo, da tudi to staršem predstavlja stisko.

3 ZAKLJUČEK

Spolna vzgoja je za osnovnošolce zelo pomembna. V času odraščanja se srečujejo s spremembami, ki so tako fizične kot tudi psihične in socialne. Dobra spolna vzgoja jih zagotavlja, da imajo znanja in dostop do zanesljivih informacij, ko jih potrebujejo.

Spolna vzgoja v osnovi šoli ni vključena v učni načrt, ampak se izvaja kot del drugih obveznih predmetov. Poleg priključevanja obveznim predmetom, kot so naravoslovje, družba, biologija in podobno, se izvaja tudi prek različnih delavnic. Delavnice se izvajajo med osnovnošolskim izobraževanjem v sodelovanju z zdravstvenimi domovi. Ugotovitve kažejo, da osnovnošolci tekom šolanja dobijo znanja, ki pa niso enotna za vse šole. Prav tako smo ugotovili, da imajo pri spolni vzgoji pomembno vlogo tudi starši, ki so za osnovnošolca prvi vir informacij. Prav zaradi tega je zelo pomembno izobraževanje staršev, da osnovnošolcu podajo zanesljive informacije.

Pomembno je, da se spolna vzgoja stopnjuje s starostjo osnovnošolca. Prav tako je pomembno, da imajo izvajalci spolne vzgoje dovolj znanja o temi in o tem, kako pristopiti k osnovnošolcu. Osnovnošolci največ znanja pridobijo, kadar v izobraževanju aktivno sodelujejo. Pomembno je tudi, da osnovnošolci dobivajo enake informacije tako v šoli kot tudi s strani staršev. Sodelovanje šole s starši torej pozitivno vpliva na znanje osnovnošolca. To mu omogoča, da dobi zanesljive informacije in ni v dilemi, kaj je prav in kaj narobe. S tem osnovnošolcu ni treba iskati informacij po internetu ali prek vrstnikov, kjer bi lahko dobil nezanesljive informacije.

Čeprav je spolnost še vedno pogosto tabu tema, je pomembno, da se o njej govori. V današnjem času imajo osnovnošolci že zgodaj dostop do interneta, kjer pa lahko dobijo napačne informacije. Zaradi tega je pomembno, da starši začnejo s spolno vzgojo že v zgodnjem otroštvu, pri čemer sta pomembna pristop staršev in znanje, ki ga imajo na to temo. Znanje, ki ga osnovnošolec dobi od staršev, močno vpliva na razvoj njegovih stališč. Pomembno je, da se starši in učitelji izobrazijo na temo spolnosti in se naučijo, kako pravilno pristopiti k osnovnošolcu. Če osnovnošolec dobi informacije na pozitiven način, mu ta omogoča, da se lahko z vprašanji obrne na izvajalca spolne vzgoje. To

zmanjša tveganje za zgodnjo spolno aktivnost, spolno prenosljive bolezni in neželjeno nosečnost.

Starši pogosto nimajo primerne znanja oziroma ne znajo pristopiti k osnovnošolcu ali pa o spolnosti ne želijo govoriti. V tem primeru je šola glavni vir informacij za osnovnošolca, zato je pomembno, da v šoli dobi zanesljive informacije. Na znanje, ki ga starši predajo osnovnošolcu, vplivajo njihova prepričanja o spolnosti. Prav tako so tisti starši, ki so o spolnosti govorili že v otroštvu, bolj odprti za to temo in lažje pristopijo k osnovnošolcu.

S pregledom literature smo ugotovili, da osnovnošolci znanja dobijo prek različnih programov, ampak je zelo pomembno, da so informacije podane na način, ki osnovnošolcu prinese največ znanja. Ker pa spolna vzgoja ni obvezni predmet, se nam zdi, da bi lahko, če bi lahko ta bila samostojen predmet, pridobili več znanja. Osnovnošolci danes lahko dostopajo do različnih internetnih virov že zelo zgodaj, ti pa niso vedno zanesljivi, zato je znanje, ki ga dobijo v šoli, še toliko bolj pomembno.

Za osnovnošolca bodo pravilne informacije, ki so posredovane na pravilen način, pomenile, da bo znal sam odločati o svojem zdravju in bo razvil dobre vrednote. S tem spolnost ne bo več tabu tema, prav tako pa bi to zmanjšalo število slabih odločitev v zvezi s spolnostjo, nezaželenih najstniških nosečnosti in podobno.

4 LITERATURA

Andriani, A. & Badarudin, B., 2016. *Sexual issues and prevention through sex education in primary school*. [online] Available at: <https://www.atlantispress.com/proceedings/icece-16/25869300> [Accessed 8 January 2026].

Aventin, Á., Gough, A., McShane, T., Gillespie, K., O'Hare, L., Young, H., Lewis, R., Warren, E., Buckley, K. & Lohan, M., 2020. Engaging parents in digital sexual and reproductive health education: evidence from the JACK trial. *Reproductive Health*, 17(1), pp. 132-137.

Bac, N., Železnik, D. & Šabjan, L., 2015. Znanje osnovnošolcev o zdravi spolnosti. In: B.M. Kavčič, A. Preskar Planko, D. Plank & K. Esih, eds. *Prihodnost in razvoj zdravstvenih ved temelji na raziskovanju študentov: zbornik prispevkov z recenzijo, 7. študentska konferenca zdravstvenih ved. Celje, 8. 5. 2015*. Celje: Visoka zdravstvena šola v Celju, pp. 269-278.

Berutich, A.H., Cortes, M.B., Feria, E.C., Rufete, M.C., González, M.P., Razquin, E.P. & Arcos, E.D., 2022. Influence of preventive sex education programmes in compulsory secondary education students: a descriptive observational study. *BMC Public Health*, 22(2171), pp. 1-10.

Bramhagen, A.C. & Lundström, M., 2022. Teachers' and nurses' perspective regarding sex education in primary school and influencing factors. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 68(2), pp. 115-125.

Cumper, P., Adams, S., Onyejekwe, K. & O'Reilly, M., 2023. Teachers' perspectives on relationships and sex education lessons in England. *Sex Education*, 24(2), pp. 238-254.

Drago, F., Ciccarese, G., Zangrillo, F., Gasparini, G., Cogorno, L., Riva, S., Javor, S., Cozzani, E., Broccolo, F., Esposito, S. & Parodi, A., 2016. A Survey of Current Knowledge on Sexually Transmitted Diseases and Sexual Behaviour in Italian

Adolescents. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 13(4), pp. 422-432.

Ellin, M.R.B., Hazariah, A.H.S.B., Arifin, S.R.M., Hasan, H.B., Othman, S.B. & Zain, N.M.B., 2024. Examining Asian Parents' Perspectives and Challenges in Sexual and Reproductive Health Education with Implications for Public Health: A Systematic Review. *Indian journal of public health*, 68(3), pp. 407-417.

Ghaffari, E., Azar, F.E.F., Azadi, N.A. & Mansourian, M., 2020. The effect of educational intervention based on dramatic literature on parents of elementary schoolchildren skills in sex education. *Journal of Education and Health Promotion*, 9(1), pp. 1-5.

Haberland, N. & Rogow, D., 2015. Sexuality education: emerging trends in evidence and practice. *The Journal of Adolescent Health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 56(1), pp. 15-21.

Haruna, H., Hu, X., Chu, S.K.W., Mellecker, R.R., Gabriel, G. & Ndekao, P.S., 2018. Improving Sexual Health Education Programs for Adolescent Students through Game-Based Learning and Gamification. *International Journal of Environmental Research And Public Health*, 15(9), pp. 1-26.

Hribar Babinski, U., 2013. Celostna spolna vzgoja. *Vzgoja (Ljubljana)*, 15(57), pp. 37-38.

Hudobivnik, T., 2016. *Spolna vzgoja v slovenskih osnovnih šolah: diplomsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Kostič, L., 2015. *Spolna vzgoja v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju: magistrsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Lameiras-Fernández, M., Martínez-Román, R., Carrera-Fernández, M.V. & Rodríguez-Castro, Y., 2021. Sex Education in the Spotlight: What Is Working? Systematic Review. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 18(5), p. 2555.

Lo Moro, G., Bert, F., Cappelletti, T., Elhadidy, H.S.M.A., Scaioli, G. & Siliquini, R., 2023. Sex Education in Italy: An Overview of 15 Years of Projects in Primary and Secondary Schools. *Arch Sex Behavior*, 52(4), pp. 1653-1663.

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), 2015. *Za boljše zdravje otrok in mladostnikov: priročnik za izvajanje vzgoje za zdravje v osnovnih šolah*. [pdf] Nacionalni inštitut za javno zdravje. Available at: https://nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/za_boljse_zdravje_otrok_in_mladostnikov_10032021.pdf [Accessed 5 July 2025].

Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ), n.d. *Program ZDAJ, Preventivni program zdravstvenega varstva za otroke in mladostnike*. [online] Available at: <https://nijz.da.enki.si/programi/zdaj/> [Accessed 6 November 2025].

Niland, R., Flinn, C. & Nearchou, F., 2024. Assessing the role of school-based sex education in sexual health behaviours: a systematic review. *Cogent Psychology*, 11(1), pp. 1-23.

Novoselec, J.A., 2015. *Spolna vzgoja v sklopu medpredmetnega povezovanja v programu osnovne šole: magistrsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.

Page, M.J., McKenzie, J.E., Bossuyt, P.M., Boutron, I., Hoffmann, T.C., Mulrow, C.D., Shamseer, L., Tetzlaff, J.M., Akl, E.A., Brennan, S.E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J.M., Hróbjartsson, A., Lalu, M.M., Li, T., Loder, E.W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., McGuinness, L.A., Stewart, L.A., Thomas, J., Tricco, A.C., Welch, V.A., Whiting, P. & Moher, D., 2021. The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *British Medical Journal*, 372(71), pp. 1-9. 10.1136/bmj.n71.

Palmer, M.M. & Hirsch, J.S., 2022. Putting the "Comprehensive" in Comprehensive Sexuality Education: a Review Exploring Young Adult Literature as a School-based Intervention. *Sexuality research & social policy: Journal of NSRC*, 19(4), pp. 1867-1878.

Pivač, S. & Kalender Smajlović, S., 2018. Vloga staršev in vzgoje za zdravje pri oblikovanju odgovornega spolnega vedenja: raziskava med učenci osnovne šole. *Obzornik zdravstvene nege*, 52(3), pp. 160-167.

Plaza-Del-Pino, F.J., Soliani, I., Fernández-Sola, C., Molina-García, J.J., Ventura-Miranda, M.I., Pomares-Callejón, M.Á., López-Entrambasaguas, O.M. & Ruiz-Fernández, M.D., 2021. Primary School Teachers' Perspective of Sexual Education in Spain. A Qualitative Study. *Healthcare (Basel, Switzerland)*, 9(3), p. 287.

Polit, B. & Beck, C.T., 2021. *Nursing research: generating and assessing evidence for nursing practice*. 11th ed. Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams.

Pound, P., Denford, S., Shucksmith, J., Tanton, C., Johnson, A.M., Owen, J., Hutten, R., Mohan, L., Bonell, C., Abraham, C. & Campbell, R., 2017. What is best practice in sex and relationship education? A synthesis of evidence, including stakeholders' views. *BMJ open*, 7(5), pp. 1-11.

Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni, 1998. Uradni list Republike Slovenije št. 19/98, 47/98, 26/00, 67/01, 33/02, 37/03, 117/04, 31/05, 83/07, 22/09, 17/15, 47/18, 57/18, 57/18, 57/21, 162/21, 39/23, 93/23, 125/23, 18/24 in 53/24.

Prezelj, T., 2023. Kvalitativna analiza vsebin s področja spolne vzgoje v učnih načrtih. In: A. Mlekuž & I.Ž. Žagar, eds. *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju: digitalizacija vzgoje in izobraževanja – priložnosti in pasti*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, pp. 165-182.

Rakovec, P., 2021. *Medvrstniško spolno nasilje v osnovni šoli: magistrsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Ram, S., Andajani, S. & Mohammadnezhad, M., 2020. Parent's Perception regarding the Delivery of Sexual and Reproductive Health (SRH) Education in Secondary Schools in Fiji: A Qualitative Study. *Journal Of Environmental And Public Health*, 20(1), pp. 1-8.

Rudoe, N. & Ponsford, R., 2023. Parental attitudes to school and home based relationships, sex and health education: evidence from a cross-sectional study in England and Wales. *Sex Education*, 24(6), pp. 868-885.

Sara, D.M., Al-Baghdadi, S. & Michielsen, K., 2024, Parental involvement in school-based sexuality education in the WHO European Region: findings from a scoping review and expert consultations. *Sex Education*, 25(3), pp. 406-422.

Šporin, M., Kamenšek, T. & Milavec Kapun, M., 2024. Sexual health literacy among Slovenian secondary school students: A descriptive study. *Obzornik zdravstvene nege*, 58(2), pp. 88-104.

Valh Kukovič, N., 2015. *Spolno vedenje in spolne značilnosti devetošolcev celjske regije: magistrsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za zdravstvene vede.

Zhang, W. & Yuan, Y., 2023. Knowledge, attitudes, and practices of parents toward sexuality education for primary school children in China. *Frontiers in Psychology*, 14(1), pp. 1-9.